

Висновки Верховного Суду України

Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК України 1960 р., за II півріччя 2012 р.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КК УКРАЇНИ

Відмінність між організованою групою та іншими нескладними (простими) формами співучасті полягає в кількісних та якісних критеріях, за якими ці поняття визначаються. Якщо у справі буде встановлено, що троє (не менше трьох) за ініціативою одного з них попередньо зорганізувалися у стійке (стале) об'єднання для заняття злочинною діяльністю, були обізнані про зміст і цілі такої діяльності, розподілили ролі та функції кожного в цій діяльності, визначили (визнали) керівника (лідера) групи, виконували його вказівки, мали необхідну матеріальну базу, дотримувались встановлених правил, то таке об'єднання слід визнавати організованою групою

Відповідно до п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» утворення (створення) організованої групи чи злочинної організації слід розуміти як сукупність дій з організації (формування, заснування) стійкого злочинного об'єднання для заняття злочинною діяльністю. Зазначені дії за своїм змістом близькі до дій з організації злочину і включають підшукування співучасників, об'єднання їхніх зусиль, детальний розподіл між ними обов'язків, складення плану, визначення способів його виконання. Проте основною метою організатора такої групи (організації) є утворення стійкого об'єднання осіб для заняття злочинною діяльністю, забезпечення взаємозв'язку між діями всіх учасників останнього, упорядкування взаємодії між його структурними частинами.

У кримінальній справі, в якій оспоровалося рішення касаційної інстанції, встановлено,

що К.В.В. 1, К.В.В. 2 та М. діяли у складі організованої групи. Вони завчасно зорганізувалися у внутрішньо стійке об'єднання, відпрацювали план вчинення злочинів, розподілили функції кожного з учасників групи, яких вони відповідно до плану дотримувались під час вчинення злочинів, підтримували стабільні стосунки у зв'язку з підготовкою та вчиненням злочинів, протягом тривалого часу вчиняли злочини, чітко дотримуючись заходів конспірації, у розпорядженні мали матеріально-технічну базу для перевезення та приховування викраденого майна.

Верховний Суд України не знайшов підстав для скасування рішення суду касаційної інстанції, який погодився із кваліфікацією дій засуджених за ознакою вчинення злочинів у складі організованої групи (ч. 3 ст. 28 КК); (постанова Верховного Суду України від 4 жовтня 2012 р. у справі № 5-16кц12).

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА КК УКРАЇНИ

1. Злочини проти життя та здоров'я особи

Якщо особа бажала заподіяти потерпілому будь-які тілесні ушкодження, в тому числі й ті, що фактично настали, але при цьому не бажала смерті, хоча мала б її передбачити, то такі дії охоплюються складом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України. У разі коли

особа під час застосування насильства не бажала смерті потерпілому, але могла (мала можливість) її передбачити, то такі дії підлягають кваліфікації за ст. 119 КК України

У кримінальній справі, в якій оспорювалася правильність правозастосування, встановлено, що Т. двічі штовхала потерпілого у груди, від чого той падав, ударявся потилицею об стіну будинку, підіймався, знову падав і знову ударявся потилицею об стіну. Удари потерпілого в груди не були сильні й самі по собі не призвели і не могли призвести до утворення на тілі будь-яких ушкоджень. Тяжкі тілесні ушкодження, виявлені у потерпілого і від яких настала його смерть, не були спричинені безпосередніми насильницькими діями Т., а стали наслідком того, що потерпілий після штовхань останньої падав та ударявся головою об стіну будинку.

Ці обставини в поєднанні з іншими об'єктивними даними справи: характером взаємин між потерпілим і Т., які передували злочину; літнім віком і станом алкогольного сп'яніння потерпілого в момент спричинення ушкоджень; інтенсив-

ністю та послідовністю поштовхів; характером, локалізацією та механізмом спричинення тілесних ушкоджень; поведінкою Т. після посягання у своїй сукупності не давали підстав вважати, що Т. мала намір заподіяти потерпілому будь-які тілесні ушкодження умисно.

Водночас ці обставини, особливо очевидний для Т. стан алкогольного сп'яніння потерпілого і його неспроможність утриматися на ногах, у чому вона могла переконатись після першого поштовху, свідчать, що Т. не могла не розуміти і не передбачити, що від її поштовхів потерпілий може впасти та отримати смертельне ушкодження.

Верховний Суд України визнав доводи заяви про неоднакове застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї самої норми кримінального закону у справі щодо Т. обґрунтованими (постанова Верховного Суду України від 11 жовтня 2012 р. у справі № 5-21кц12).

2. Злочини проти власності

Якщо особа мала намір заволодіти майном певного виду (якості, значення тощо), місце знаходження якого зумовлює вибір конкретного способу посягання, реалізація якого передбачає входження чи потрапляння в приміщення, незважаючи на режим доступу до нього (вільний/заборонений), то фізичне потрапляння до такого приміщення з означеною ціллю є незаконним, а з вчиненням наступних дій із застосуванням насильства чи погроз його застосування з метою заволодіння майном має кваліфікуватися як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення

Зміст поняття «проникнення» у нормативному визначенні ознак злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК, належить трактувати, виходячи з правової природи конститутивних (визначальних) ознак складу злочину у взаємозв'язку та з урахуванням правозастосовної судової практики.

Логіко-граматичне формулювання (слово-сполучення) «розбій, поєднаний з проникненням у приміщення» дає підстави вважати, що проникненням до будь-якого приміщення слід розуміти: а) фізичне входження, потрапляння до нього з метою заволодіння майном, що знаходиться в ньому; б) доступ до майна, що знаходиться в приміщенні, будь-яким способом (без фізичного входження до нього), який дає змогу заволодіти таким майном, вилучити його із приміщення.

Залежно від того, які фактичні ознаки складу суспільно небезпечного діяння будуть установлені судом, як ці ознаки будуть співвідноситися з ознаками складу злочину, що містяться у кримі-

нально-правовій нормі, та від того, як вони трактуються й застосовуються на практиці, можна виділити фізичний і юридичний (психологічний) критерії розуміння поняття «проникнення». Характерними рисами першого є: а) факт входження чи потрапляння у приміщення; б) спосіб, місце, час та обставини (існуючий режим доступу до майна, яке там знаходилося), за яких відбулося входження чи потрапляння у приміщення. Характерними рисами другого є: а) незаконність входження у приміщення (за відсутності в особи права перебувати там, де знаходиться майно, на заволодіння яким спрямовані її дії); б) мета, яку переслідує особа, що вчиняє таке входження, усвідомлення характеру (перебігу) вчинюваного нею суспільно небезпечного діяння, зокрема й факту незаконного проникнення (входження чи потрапляння) у приміщення, передбачення наслідків свого діяння.

Факт входження, потрапляння у приміщення чи поява у ньому іншим способом у поєднанні з іншими зовнішніми поведінковими проявами

дають можливість визначити об'єктивну сторону суспільно небезпечного діяння. Із хронології та послідовності цих дій можна з'ясувати, зокрема, чи існували та які саме обмеження в доступі до майна, а також визначити, що, встановлюючи у певний спосіб безперешкодний (вільний) режим доступу до майна, його власник чи володілець не обмежує в цьому нікого, серед них, по суті, й особу, яка входить туди з умислом заволодіти чужим майном і використовує такий доступ як зручні, сприятливі умови для вчинення злочину.

Зовнішній прояв діяння розкриває внутрішній (психічний) процес діяння, окреслює суб'єктивне ставлення особи до вчинюваних нею дій, які в сукупності з іншими обставинами визначають кримінально-правовий зміст суспільно небезпечного діяння.

Ключовим у вирішенні питання про наявність чи відсутність ознаки проникнення при вчиненні розбою є встановлення того, з якою метою особа ввійшла (потрапила) у приміщення. Адже у тому разі коли особа під впливом свого корисливого мотиву утвердилася в намірі заволодіти чужим майном, вона обирає механізм злочинної поведінки, який включає в себе етапи, зокрема мотивації злочину, планування посягання, вибір шляхів досягнення цілі, прогнозування ризиків та можливих наслідків тощо. Через сукупність таких дій та суб'єктивне ставлення до них особи, яка їх вчинила, відбувається візуалізація останньої (позиціонування самої себе), тобто проявляються процеси діяння, які недоступні для безпосереднього спостереження.

Якщо суб'єкт злочину поставив собі за мету заволодіти майном певного виду (якості, значення тощо), місцезнаходження якого зумовлює вибір конкретного способу посягання, реалізація якого передбачає входження чи по-

траплення в приміщення, незважаючи на режим доступу до нього (вільний/заборонений), то фізична поява в такому приміщенні з означеною ціллю є незаконною, а з вчиненням наступних дій із застосуванням насильства чи погроз його застосування з метою заволодіння майном має кваліфікуватися як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення. Наприклад, намір особи заволодіти грошима з відділення банку чи якимсь майном з іншого приміщення, умислом якої на початку виконання злочинної поведінки приміщення відділення банку чи інше приміщення в цілому сприймалося як місцезнаходження майна, а насильницьке вторгнення в приміщення, незалежно від режиму доступу до нього, охоплювалось як дія.

У справі щодо Є. встановлено, що він з метою заволодіння спиртними напоями та грошима, озброївшись саморобним пристроєм для здійснення пострілів і натягнувши на обличчя маску, у денний час зайшов у кафе, де вчинив розбійний напад на бармена та кухаря, під час якого, завдаючи останнім ударів саморобним пристроєм і погрожуючи розправою, вимагав віддати гроші.

Під час юридичної оцінки цих даних були з'ясовані: предмети майна, якими Є. хотів заволодіти, їх місцезнаходження, мотив його злочинної поведінки, характер, спосіб, час та послідовність вчинюваних ним дій. Ці обставини давали суду підстави вважати, що Є. мав намір заволодіти майном кафе з його приміщення, проникнення в яке не пов'язувалося із режимом роботи, і поетапно реалізував цей намір.

Висновок суду касаційної інстанції про наявність у діях Є. ознак розбою, поєднаного із проникненням у приміщення, Верховний Суд України визнав обґрунтованим (постанова Верховного Суду України від 15 листопада 2012 р. у справі № 5-15к12).

3. Злочини проти громадського порядку та моральності

В основі розрізнення хуліганства від злочинів проти здоров'я, крім інших ознак, перебувають об'єкт злочину, який значною мірою визначає правову природу кожного із цих діянь та їхню суспільну небезпечність, і така ознака суб'єктивної сторони злочину, як його мотив

Об'єктом захисту норм, передбачених ст. 296 КК, є громадський порядок, який слід розуміти як стан суспільних відносин, що виник, сформувався, змінюється та існує під впливом дії правових норм (значною мірою), моральних засад, звичаїв, етичних правил, традицій,

інших позаюридичних чинників і виявляється (відображається) у безпечності громадського спокою, охороні здоров'я, честі та гідності людини, її прав та свобод, зокрема права на відпочинок, усталених правил співжиття, комунікації (спілкування), у поведінці в побуті, у повазі

та ставленні членів спільноти один до одного, у нормальному функціонуванні органів державної влади, місцевого самоврядування, різних установ, організацій, громадських об'єднань, інших інституцій, які займаються корисною суспільною діяльністю.

Посягання на ці відносини здійснюються в активній формі, переважно з ініціативи правопорушника або через використання незначного (нікчемного) приводу. Відбуваються вони, як правило, в публічних (громадських, людних) місцях, супроводжуються ненормативною лексикою та/або фізичним насильством, зокрема з використанням травмуючих властивостей таких предметів, як вогнепальна зброя, і призводять до заподіяння моральної та матеріальної шкоди.

Правильну кримінально-правову оцінку хуліганства та розрізнення його від, зокрема, посягань проти життя та здоров'я людини, а звідси — визначення однаковості чи неоднаковості застосування норми закону про кримінальну відповідальність, належить проводити за сукупністю ознак суспільно небезпечного діяння, які згідно із законом про кримінальну відповідальність охоплюються поняттям «склад злочину» і визначають діяння як злочинне та кримінально каране.

В основі розрізнення хуліганства від злочинів проти здоров'я, крім інших ознак, перебувають об'єкт злочину, який значною мірою визначає правову природу (характер) кожного із цих діянь та їхню суспільну небезпечність, і така ознака суб'єктивної сторони злочину, як його мотив.

Хуліганські дії завжди посягають на громадський порядок та інші зазначені об'єкти захисту. Висновки про зміст і спрямованість цього діяння роблять із характеру дій особи, яка їх вчиняє, а також із стосунків, які склалися між такою особою та потерпілим.

Особливість мотиву хуліганства полягає у причинній зумовленості. Наміри вчинити такі дії можуть бути різні. Поеднує їх те, що вони здебільшого позбавлені будь-якої необхідності, нерідко постають із бажання особи показати свою ніби вищість (винятковість), чи з розгнущаного самолюбства, пов'язаного з неповагою до особи, людської гідності, байдужим ставленням до законів і правил поведінки.

На відміну від злочинів проти особи, коли кримінально карані дії супроводжувалися погрозами вбивством, завданням побоїв, заподіянням тілесних ушкоджень, вчинені винним щодо чле-

нів сім'ї, родичів, знайомих і викликані особистими неприязними стосунками, зазначені дії як хуліганство кваліфікують лише у тих випадках, коли вони були поєднані з очевидним для винного грубим порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства та супроводжувалися особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

У кримінальній справі, в якій заявлено клопотання про перегляд судового рішення, фактичною підставою кваліфікації діяння Д., із дійсністю якої погодився суд касаційної інстанції, стали об'єктивні дані (обставини), досліджені в судовому засіданні: відсутність особистої неприязні між Д. та потерпілим напередодні злочину, ініціювання сварки засудженим із використанням нікчемної причини, нічний час, громадське місце, в якому відбувалась подія, активний характер дій Д., використання вогнепальної зброї, травмування потерпілого із цієї зброї, причинний зв'язок між діями Д. та наслідками, що настали.

З огляду на ці обставини та їх кримінально-правове значення було зроблено висновок про наявність у діях Д. ознак хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної зброї (постанова Верховного Суду України від 4 жовтня 2012 р. у справі № 5-17 кс12).

У зазначеній справі Верховний Суд України висловив ще й такі судження.

Початок прояву хуліганства може бути різний: наприклад, особа може завчасно передбачити, що перебуватиме у громадському місці під час проведення якихось заходів, й у зв'язку із цим готується, налаштовує себе на вчинення у той час відповідних протиправних дій, або ж рішення вчинити такі дії може виникнути спонтанно, раптово, ситуативно. Однак для кваліфікації хуліганства момент виникнення бажання його вчинити не є визначальним, оскільки не є конструктивною (складовою) ознакою цього посягання. Цей стан не виключає того, що особа, яка не планувала або завчасно не готувалася і не мала наміру вчинити хуліганство, водночас може вчинити його згодом за будь-яких обставин.

Постріл у повітря з вогнепальної зброї у нічний час у людному громадському місці з ціллю відігнати собак, справді, за певних обставин може бути виправданим. Таке ж трактування ці дії могли мати й за обставинки, описані в судовому рішенні, але в тому випадку, якби Д. у загальноприйнятній формі пояснив потерпілим причини застосування зброї. Натомість

він, судячи з характеру його подальших дій, надав цьому пострілу протилежного значення й

у відповідь на зауваження потерпілого вчинив інкриміновані йому дії.

4. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг

Якщо хабародавець (той, хто надає неправомірну вигоду) прагне через давання хабара (неправомірної вигоди) домогтися задоволення своїх незаконних інтересів, то вимога особи, яка одержує хабар (неправомірну вигоду) для задоволення незаконних інтересів того, хто надає хабар (неправомірну вигоду), не повинна визнаватися вимоганням хабара (неправомірної вигоди)

Вимогання хабара може бути поставлене за провину у тому випадку, якщо винна особа з метою одержання хабара погрожує вчиненням або невчиненням дій, які можуть завдати шкоди правам чи законним інтересам того, хто дає хабар, або створює такі умови, за яких особа не повинна була, а вимушена дати хабара з метою запобігання шкідливим наслідкам для своїх прав чи законних інтересів. Тобто у розумінні вимогання хабара визначальним є зміст прав та інтересів особи (їх законність чи незаконність) і реалізація (захист) цих прав та інтересів через хабар.

У разі якщо хабародавець зацікавлений у незаконній, неправомірній поведінці службової

особи, прагне обійти закон, домогтися своїх незаконних інтересів тощо, то вимогання хабара виключається.

У кримінальній справі, в якій оспорювалося рішення касаційного суду, встановлено, що хоча Ж. із використанням своїх службових повноважень й домагався хабара від Т., проте останній, даючи його, усвідомлював, що у такий спосіб незаконно уникне кримінального переслідування за злочин, передбачений ч. 1 ст. 122 КК. Верховний Суд України визнав, що злочинні дії Ж. неправильно кваліфіковані як вимогання хабара (постанова Верховного Суду України від 4 жовтня 2012 р. № 5-14кц12).

Дії службової особи, яка отримала хабар, слід кваліфікувати за сукупністю злочинів у тому разі, коли виконані службовою особою у зв'язку з одержанням хабара дії самі по собі також є злочинними і утворюють самостійний склад злочину у сфері службової діяльності

У кримінальній справі встановлено, що Ч. і С. як представники влади, зокрема Ч. — начальник бюро оперативно-розшукової роботи Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків при ГУ МВС України в м. Києві та С. — оперуповноважений відділення розкриття групових і резонансних злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, цього ж бюро, проводячи перевірку отриманої оперативної інформації й виявивши у поясненнях Л. дані про наявність ознак злочинів проти власності в діях інших осіб і дані про цих осіб, керуючись корисливим мотивом та використовуючи своє службове становище, у супереч інтересам служби грубо порушили вимоги законів, нормативних актів і посадових інструкцій, що регулюють їх дії в зазначеній ситуації як службових осіб і працівників правоохоронного органу. Вони приховали від обліку отримані відомості, рапорти про це не склали, повідомлення Л. в установленому порядку не зареєстрували, інших заходів не вжили, внаслідок чого не

проводилась необхідна перевірка і не було прийнято рішення відповідно до вимог КПК, чим завдано істотної шкоди охоронюваним законом державним і громадським інтересам у виді підриву авторитету держави в особі органів внутрішніх справ. Використовуючи пояснення Л., засуджені Ч. і С. без належної перевірки причетності останнього до злочинів, порушуючи його права та законні інтереси, під погрозою притягнення його до кримінальної відповідальності нібито за співучасть у злочинах, використовуючи своє службове становище, всупереч інтересам служби вимагали й отримали хабар.

Зазначені дії Ч. і С., що утворюють склад злочину, передбаченого ч. 3 ст. 364 КК, не охоплюються об'єктивною стороною складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 368 КК, а становлять реальну сукупність двох злочинів і правильно кваліфіковані за ч. 2 ст. 368 та ч. 3 ст. 364 КК (постанова Верховного Суду України від 18 жовтня 2012 р. у справі № 5-19кц12).

ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Аналогічного змісту судження Верховний Суд України висловив у справі щодо Ч. і С. Верховний Суд України дійшов висновку, що порівнювані судові рішення, які захисник подав на додаток до заяви на стадії перегляду Верховним Судом України, не можуть бути використані для порівняння, оскільки вони були подані поза встановленою процесуальним законом процедурою. У заяві про перегляд захисник не посилався на правові висновки доданих порівнюваних судових рішень, не аргументував ними неоднаковість у правозастосуванні і, більше того, зазначені ухвали містили інші висновки щодо застосування норм закону про кримінальну відповідальність, ніж в порівнюваному рішенні, яке захисник надав раніше (постанова Верховного Суду України від 18 жовтня 2012 р. № 5-19 кс 12).

1.2. Перегляд судових рішень касаційного суду різних за змістом та правовими наслідками, але прийнятих щодо однієї й тієї самої особи, на підставі фактичних обставин одного й того самого суспільно небезпечного діяння виключається

Відповідно до положень п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК України 1960 р. Верховний Суд України вправі переглянути судові рішення за умови: наявності двох і більше подібних суспільно небезпечних діянь; коли щодо цих суспільно небезпечних діянь касаційний суд неоднаково застосував одну й ту саму норму кримінального закону і таке застосування потягло ухвалення різних за змістом судових рішень.

За змістом зазначеної статті цього закону подібними суспільно небезпечними діяннями належить розуміти два і більше (не менше двох) різних, але схожих між собою суспільно небезпечних діянь, які мають спільні риси, ознаки (схожі за суб'єктивним складом, об'єктивною стороною, формою вини, наслідками та іншими ознаками), а неоднаковим застосуванням одних і тих самих норм кримінального закону — відмінне, несхоже тлумачення, розуміння точного змісту (суті) норми кримінального закону.

У справі щодо П. захисник просив переглянути ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних

справ від 1 грудня 2011 р. про неоднакове застосування судом касаційної інстанції кримінального закону в частині звільнення засудженого від покарання на підставі амністії й на підтвердження цього правозастосування послався на ухвалу касаційного суду від 23 лютого 2010 р. в тій самій справі щодо П.

Оскільки захисник послався на два рішення суду касаційної інстанції, які, однак, постановлені не щодо двох, а щодо одного й того самого суспільно небезпечного діяння і щодо однієї й тієї самої особи, то Верховний Суд України визнав за неможливе задоволення заяви у зв'язку з відсутністю іншого суспільно небезпечного діяння, подібного до оспореного, і щодо якого норма закону про кримінальну відповідальність застосована інакше. Верховний Суд України зазначив також, що запропонований у заяві перегляд правових висновків оспорюваного рішення фактично зводився до його повторного перегляду за правилами касаційного розгляду, проте перегляд заяви Верховним Судом України за такою процедурою не встановлений законом (постанова Верховного Суду України від 21 червня 2012 р. у справі № 5-4кц12).

1.3. Предметом перегляду Верховного Суду України можуть бути судові рішення касаційного суду, ухвалені щодо обвинувального та виправдувального вироків, незважаючи на те, що на час розгляду касаційним судом виправдувального вироку фактичні обставини діяння по суті (формально) перестали бути суспільно небезпечним (за винятком рішення про виправдування особи у зв'язку з відсутністю події злочину)

Статтею 400¹² КПК 1960 р. передбачено підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом України. Відповідно до п. 1 ч. 1 цієї статті Верховний Суд України з'ясовує питання про однаковість застосування одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь в аспекті (значенні) правової позиції суду касаційної інстанції, висловленої ним у своєму рішенні.

Це законодавче положення не виключає того, що предметом перегляду Верховного Суду

України за юридично формальною ознакою може бути правова позиція суду касаційної інстанції, виражена щодо подібних фактичних обставин, які інкримінувалися особі, але в судових рішеннях отримали відмінну кримінально-правову оцінку: в одних випадках діяння визнавалися злочинними, в інших — навпаки (постанова Верховного Суду України від 18 жовтня 2012 р. у справі № 5-23кц12).

1.4. Частиною 3 ст. 400¹⁴ КПК 1960 р. встановлено процесуальні обмеження щодо перегляду Верховним Судом України виправдувального вироку, ухвали чи постанови про закриття справи, інших судових рішень із метою погіршити становище засудженого на підставі, передбаченій п. 1 ч. 1 ст. 400¹² цього Кодексу

Під час подачі заяви про перегляд судових рішень на підставі, передбаченій п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р., слід дотримуватися не

лише процесуально-правових строків, визначених ч. 1 ст. 400¹⁴ КПК 1960 р., — три місяці з дня постановлення оспореного або порівнюваного

дій ОСОБИ 1 та ОСОБИ 4, які вчинили розбійний напад на приміщення відділення банку в робочий час, з ч. 3 на ч. 2 ст. 187 КК.

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України зазначила, що, виходячи із фактичного змісту наданих для порівняння суспільно небезпечних діянь, діяння, вчинення якого інкриміновано Є., та діяння, щодо якого ухвалено порівнюване рішення, певним чином подібні між собою, зокрема за характером дії, механізмом злочинної поведінки, формою вини, мотивом, видовою ознакою знаряддя злочину.

При цьому перевіркою встановлено, що у кримінальній справі, в якій заявлено клопотання про перегляд судового рішення, фактичною підставою кваліфікації діяння Є., з правильністю якої погодився суд касаційної інстанції, стали об'єктивні дані (обставини), досліджені в судовому засіданні й зазначені у вироку, які дали судовим інстанціям підстави зробити правильний висновок про наявність у діях Є. ознак інкримінованого йому злочину — розбою, поєднаного із проникненням у приміщення.

У рішенні суду касаційної інстанції, на яке зроблено посилання як на підтвердження неоднакового застосування одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність, фактичні обставини суспільно небезпечного діяння, щодо якого ухвалено це рішення, попри подібність із фактичними обставинами діяння, вчиненого Є., отримали інакшу, відмінну кримінально-правову оцінку.

З'ясування причин та умов такого застосування норми закону відповідно до вимог п. 1 ч. 1 ст. 400¹², ч. 2 ст. 400²² КПК 1960 р. перебуває за межами предмета перегляду справи, у зв'язку із цим Верховний Суд України позбавлений можливості висловити правову позицію щодо цього рішення. При цьому Суд вважає за необхідне зазначити, що правова оцінка суспільно небезпечного діяння, наведена у порівнюваному рішенні касаційного суду, не завжди може бути прикладом правильного застосування норми закону про кримінальну відповідальність (постанова Верховного Суду України від 15 листопада 2012 р. у справі № 5-15к12).

У кримінальній справі щодо Д. встановлено, що він, заподіюючи тілесні ушкодження потерпілому — ударом ліктем по голові потерпілого, коліном у тулуб, а після його падіння на землю — ногою у груди зліва — передбачав і бажав заподіяти будь-які тілесні ушкодження, в тому числі й ті, що фактично настали. Вчиняючи на-

сильство, Д. не передбачав настання смерті від цих дій, але мав би її передбачити.

Натомість у судових рішеннях, які порівнюються, фактичні обставини суспільно небезпечних діянь давали підстави вважати, що ОСОБА 2 та ОСОБА 4, застосовуючи насильство, яке їм поставлено за провину, — удар ногами по нозі та у груди (справа щодо ОСОБИ 2) та удар кулаком по голові, що призвело до падіння та удару потилицею голови об цементний поріг (справа щодо ОСОБИ 4), — не бажали заподіяти умисні тяжкі тілесні ушкодження, але могли і мали передбачити настання таких наслідків для потерпілих, зокрема і смерть.

Порівняння висновків у зазначених судових рішеннях дало підстави вважати, що хоча за зовнішнім виявом дії засудженого у справі, судові рішення якого оспорується, та дії засуджених у справах, судові рішення яких надані для порівняння, чимось і схожі між собою, мають спільні риси, тобто є подібними, але різняться за об'єктивною та суб'єктивною сторонами. І ця відмінність не викликала неоднакового застосування норми матеріального закону.

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України визнала правильним застосування матеріального закону й у зв'язку із цим відмовила у задоволенні заяви (постанова Верховного Суду України від 11 жовтня 2012 р. у справі № 5-22к12).

У справі щодо К.В.В. 1, К.В.В. 2 та М. засуджені стверджували, що суди не врахували норми КК про особливості кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини у співучасті (статті 26—31 КК), і на підтвердження своїх доводів про неправильне застосування такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення злочинів організованою групою (ч. 3 ст. 28 КК) надали для порівняння судові рішення.

У кримінальній справі, в якій оспорювалося рішення касаційної інстанції, встановлено, що К.В.В. 1, К.В.В. 2 і М. діяли у складі організованої групи. Вони завчасно зорганізувалися у внутрішньо стійке об'єднання, відпрацювали план вчинення злочинів, розподілили функції кожного з учасників групи, яких вони відповідно до плану дотримувались під час вчинення злочинів, підтримували стабільні стосунки у зв'язку з підготовкою та вчиненням злочинів, протягом тривалого часу вчиняли злочини, чітко дотримуючись заходів конспірації, у розпорядженні мали матеріально-технічну базу для перевезення та приховування викраденого майна.

У рішеннях, наданих для порівняння, злочини були вчинені групою осіб, проте ці спільноти не містили ознак, які визначені ч. 3 ст. 28 КК.

Зіставлення висновків у зазначених судових рішеннях дало підстави стверджувати, що хоча порівнювальні суспільно небезпечні діяння подібні за певними ознаками — групове (спільне) вчинення суспільно небезпечного діяння (злочину), посягання на один і той самий об'єкт (чужа власність), наявність причинного зв'язку між діянням і наслідками, схожість форми вини (умисел), але за ступе-

нем зорганізованості та стійкості зв'язків між учасниками груп — різняться.

Водночас така подібність суспільно небезпечних діянь не дає підстав вважати, що у судовому рішенні, яке оспорується, норма закону про кримінальну відповідальність щодо форми співучасті застосована неправильно, не так як у рішенні, яке надано для порівняння, оскільки подібність суспільно небезпечних діянь сама по собі ще не зумовлює (не тягне) обов'язково схожу (однакову) їх кримінально-правову оцінку (постанова Верховного Суду України від 4 жовтня 2012 р. № 5-16кц12).

1.6. Визнання Верховним Судом України незаконним рішення касаційного суду з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р., тягне його скасування, але при цьому Верховний Суд України позбавлений процесуальних можливостей постановити нове судове рішення

Відповідно до ч. 2 ст. 400²² КПК 1960 р. якщо Верховний Суд України встановить, що судове рішення у справі, яка переглядається з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 400¹² цього Кодексу, він скасовує його повністю або частково і приймає нове судове рішення, яке має містити висновок про неправильне застосування норми кримінального закону щодо суспільно небезпечного діяння та обґрунтування помилковості висновків суду касаційної інстанції з цього питання.

За змістом п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р. Верховний Суд України може втручатися лише в рішення суду касаційної інстанції, не вдаючись при цьому в оцінку правових висновків, зроб-

лених у зазначеній справі судами першої та апеляційної інстанцій.

У кримінальній справі щодо Ж. Верховний Суд України визнав незаконним рішення суду касаційної інстанції, однак через відсутність процесуальних повноважень на втручання у рішення судів нижчої ланки змушений лише скасувати рішення касаційного суду і застосувати найприйнятніший спосіб захисту порушеного права через відновлення касаційного перегляду, під час якого мають бути усунуті допущені порушення у правозастосуванні (постанова Верховного Суду України від 4 жовтня 2012 р. № 5-14кц12).

Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК України, за I півріччя 2013 р.

Спори, що виникають із договорів про надання послуг

1. За змістом положень ст. 1212 ЦК України про зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави цей вид зобов'язань породжується наявністю таких юридичних фактів: 1) особа набула або зберегла у себе майно за рахунок іншої особи; 2) правові підстави для такого набуття (збереження) відсутні або згодом відпали. А отже, кошти, отримані як оплата за виконання робіт за договором

і набуті за наявності правових підстав для цього, не можуть бути витребувані згідно зі ст. 1212 ЦК України як безпідставне збагачення.

При цьому факт виявлення внутрішньою ревізією суб'єкта господарювання порушень, допущених під час виконання робіт за договором, не впливає на умови спірних договірних відносин і не може змінювати їх (постанова Верховного Суду України від 22 січня 2013 р. у справі № 3-69 гс 12).